

Sociologie Românească

ISSN: 2668-1455 (print), ISSN: 1220-5389 (electronic)

**ÎN CĂUTAREA ROMÂNULUI PERFECT. SPECIFIC NAȚIONAL,
DEGENERARE RASIALĂ ȘI SELECȚIE SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA MODERNĂ.
IAȘI, EDITURA POLIROM, 2024. MARIUS TURDA**

Adrian-Nicolae FURTUNĂ

Sociologie Românească, 2024, vol. 22, Issue 2, pp. 156-162

<https://doi.org/10.33788/sr.22.2.9>

Published by:
Expert Projects Publishing House

On behalf of:
Research Institute for Quality of Life, Romanian Academy
and
Romanian Sociology Association

**ÎN CĂUTAREA ROMÂNULUI
PERFECT. SPECIFIC NAȚIONAL,
DEGENERARE RASIALĂ ȘI SELECȚIE
SOCIALĂ ÎN ROMÂNIA MODERNĂ.
IAȘI, EDITURA POLIROM, 2024.
MARIUS TURDA**

Adrian-Nicolae FURTUNĂ¹

Abstract

Through *In Search for the Perfect Romanian. National Specificity, Racial Degeneration and Social Selection in Modern Romania* [**În căutarea românului perfect. Specific național, degenerare rasială și selecție socială în România modernă**], Marius Turda proposes a new method to understand and explain the foundations of Romanian nationalism between 1880 and 1950. Structured in six chapters, the book shows that in Romania there was a eugenic and biopolitical culture that was to define Romanian nationalism and scientific racism. Its extreme forms materialized in the measures taken against Jews and Roma during the Holocaust in Romania. I review the book from the perspective of social memory. By questioning some present-day commemorative practices I highlight the present legacies of eugenics: schools named after strategists of racism, such as Sabin Manuilă; public commemorations of anti-Semites such as Liviu Stan or Nicolae Paulescu.

Keywords: eugenics, biopolitics, scientific racism, national history, collective memory, public memory.

Cartea care face obiectul recenziei de față o urmează pe *Eugenics and Nation in Early Twentieth Century Hungary* (Palgrave, 2014), tradusă în limba română cu titlul „Războiul sfânt” al rasei. *Eugenia și protecția națiunii în Ungaria, 1900-1919*” (Școala Ardeleană, 2022), pentru care autorul a și primit premiul Nicolae Bălcescu din partea Academiei Române. Îmi amintesc cuvintele lui Sorin Antohi de la lansarea cărții în București: *când va apărea cea despre România?* Iată că aceasta a apărut!

---

¹ Institutul de Cercetare a Calității Vieții, București, ROMÂNIA. E-mail: furtunaadrian@yahoo.com.

Dacă în lucrările sale anterioare Marius Turda a arătat că eugenia și biopolitica au fost fenomene globale, putându-se vorbi despre curente și programe eugenice precum cel american, cel german sau cel sud-american, care au fundamentat rasismul științific, lucrarea aceasta, așa cum o indică și titlul, tratează cazul specific românesc.

Prin studiul istoriei eugeniei și biopoliticii, M. Turda propune o nouă metodă de a înțelege și explica fundamentele naționalismului românesc din anii 1880-1950. Argumentul lucrării este acela că în România a existat o cultură eugenică și biopolitică, care a fundamentat rasismul științific, având în centrul său protejarea *rasei* sau a neamului românesc.

Studiul eugeniei românești a fost deschis de Maria Bucur prin lucrarea *Eugenie și modernizare în România interbelică* publicată în 2002. Lucrarea lui M. Turda o completează pe cea a M. Bucur făcând legăturile directe dintre gândirea eugenică și biopolitică și măsurile luate împotriva evreilor și romilor în timpul Holocaustului din România, precum și re-inventarea eugeniei după 1947.

Voi recenza cartea din perspectiva relației istorie–memorie. Această istorie a fost până în prezent redusă la tăcere. Eugenia, rasismul științific și biopolitica românească au fost excluse din studiile despre naționalismul și Holocaustul românesc. Argumentul a fost acela că acestea au avut un impact și o popularitate foarte reduse în epocă. Așa să fi fost oare? Noutatea, diversitatea și numărul covârșitor al surselor istorice citate de M. Turda șochează cititorul subliniind tocmai contrariul acestei idei!

Cercetările „științifice” și gândirea biopolitică și rasistă produsă de atâtea figuri importante de antropologi, serologi, sociologi, etnografi, medici, demografi, statisticieni, preoți, juriști și jurnaliști români au stat ascunse sub preșul istoriei naționale până în prezent. M. Turda le scoate la suprafață și ne invită să le privim critic.

Întrebarea la care vreau să răspund este cum au putut trece de filtrul politicilor memoriei ieșind „curate” și ajungând pe harta memoriei naționale numele unora dintre cei mai importanți eugiști și strategii ai rasismului românesc? În acest sens voi exemplifica câteva figuri de cercetători a căror activitate este pe larg discutată de M. Turda, iar apoi voi conecta numele lor de unele practici memoriale din prezent.

În anul 1942, profesorul de teologie Liviu Stan publica lucrarea *Rasă și religie*. M. Turda arată că „Pentru Liviu Stan, profesor la Academia Teologică Andreiană din Sibiu, sângele nu era doar *caracteristica esențială (biologică) fizică a rasei*, ci era chiar *purătorul rasei*”. Sângele, spunea el, era „elementul care o menține; cauza cea mai de seamă a persistenței unei rase” (93). Opiniile lui Liviu Stan față de problema purității rasei românești sunt la fel de clar exprimate în articolul său „Rasism față de țigani” din 1941, în care afirma că „trebuie să afirmăm principiile rasiste și față de acest grup tuciuriu, eterogen, toxic, disolvant și distructiv” (Stan, 1941, 1).

Care este forma în care numele lui Liviu Stan este prezentat generației din prezent? În data de 20-21.09.2023, la împlinirea a cinci decenii de la moartea lui, Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române organiza un amplu simpozion științific în onoarea acestuia, intitulat „Teologia canonică și Dreptul bisericesc în Ortodoxie: contribuția părintelui profesor univ. dr. Liviu Stan (1910-1973)” (Dumitrașcu, 2023). Cu ocazia acestei manifestări au apărut în presa ortodoxă numeroase articole care elogiau aportul adus studiilor teologice, inclusiv culturii române, de contribuția profesorului Liviu Stan.

M. Turda arată că istoria rasismului științific din România nu poate fi discutată fără contribuția lui Sabin Manuilă, directorul Institutului Central de Statistică și un apropiat al lui Ion Antonescu. Poziția și implicarea sa în „problema romilor” a fost una foarte clară în timpul Holocaustului din România. Manuilă vedea „problema țigănească cea mai importantă problemă rasială a României. [...] Amestecul țigănesc în sângele românesc este cea mai disgenică influență care afectează rassa noastră” (220).

Cum este conectat astăzi numele lui Sabin Manuilă la nivelul societății românești? În localitatea Sâmbăteni din județul Arad, unde s-a născut Sabin Manuilă, școala din localitate poartă numele său. Un articol din anul 2013 din ziarul Glasul Aradului, intitulat „Istoricul Școlii Generale <Sabin Manuilă> din Sâmbăteni” arată: „Unul dintre foștii elevi, de care școala este mândră în mod deosebit, este Sabin Manuilă (1894-1964). [...] În memoria acestui mare om, la solicitarea directorului, prof. Cornelia Foster, începând cu 1 septembrie 2008, școala [...] a fost numită Școala Generală <Sabin Manuilă> Sâmbăteni” (Glasul Aradului, 2013). Așa cum se obișnuiește pentru o notă de fundamentare care justifică adoptarea unei politici memoriale, articolul descrie detaliat întreaga activitate științifică la nivel național și internațional a lui S. Manuilă în calitate de medic, statistician, demograf și eugenist.

Iuliu Moldovan a fost poate cel mai de seamă dintre eugenisții români. Director al Institutului de Igienă și Igienă Socială și autor al lucrării *Biopolitica*, în care afirma: „Selecțiunea naturală și socială prin mediul extern fizic și social păstrându-și importanța covârșitoare pentru mersul evoluției biologice, ele vor trebui ajutate, nu în sensul suprimării brutale a celor defectivi, ci în sensul eliminării lor de la procreare și dând concurs maxim celor cu calități biologice superioare” (Moldovan, 1926, 18). Marius Turda descrie și analizează pe larg ideile și contribuția lui I. Moldovan la dezvoltarea culturii eugenice și biopolitice românești arătând că activitatea lui Moldovan atinge punctul culminant o dată cu adoptarea biopoliticii și eugeniei ca politică de stat pe 8 octombrie 1943. I. Moldovan este numit în fruntea Comisiei pentru Promovarea și Protecția Capitalului Biologic al Națiunii aflată sub autoritatea Președinției Consiliului de Miniștri condus de Ion Antonescu.

În prezent Institutul de Sănătate Publică din Cluj-Napoca poartă numele lui Iuliu Moldovan.

Exemplele pot continua cu Gheorghe Marinescu, fondatorul școlii românești de neurologie, cu C. I. Parhon, fondatorul școlii românești de endocrinologie sau cu igienistul și antropologul Petru Rămneanțu.

În 1935, în articolul „Eugenia și românismul”, Gh. Marinescu afirma că eugenia este „baza, temelia unui popor”. „Poporul” fiind pentru el „o sinteză: rassa + cultura. Higiena mediului și educația au o mare importanță, însă ele nu pot realiza nimic dacă nu se va face ceva împotriva degenerării”. M. Turda arată că pe fondul discuțiilor despre sterilizarea eugenică s-a creat la București, în mai 1935, Societatea de Eugenie și Studiul Eredității, sub conducerea lui Gheorghe Marinescu.

Astăzi, o stradă dintr-un cartier select al Bucureștiului poartă numele lui Gh. Marinescu.

C. I. Parhon a fost Președinte al Uniunii Societăților Eugenică din România și Președinte al Federației Internaționale a Societăților Latine de Eugenie. M. Turda arată că acesta aplicase deja sterilizarea terapeutică încă din 1936 la un bolnav cu impulsuni sexuale și la doi bolnavi cu epilepsie (155-156). După schimbarea de regim politic determinată de sfârșitul războiului își continuă activitatea, devenind membru fondator al Asociației Române pentru strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică. Este invitat, în 1948, să scrie cuvântul introductiv la prima lucrare despre experimentele umane făcute de medicii naziști în lagărele de concentrare de la Buchenwald, Dachau și Auschwitz. Sprijină „construirea socialismului” participând la conferința „Concepții noi în biologie. Darwinismul creator sovietic al lui Miciurin”, susținută de Vasile Mârza, Ministrul Sănătății.

În prezent, Institutul Național de Endocrinologie din România poartă numele lui C. I. Parhon.

Petru Rămneanțu a fost unul dintre care a încercat să demonstreze că secuii și ceangăii sunt de fapt *români* maghiarizați. O stradă în Timișoara îi poartă numele.

Închei această scurtă listă cu numele lui Nicolae C. Paulescu, fiziolog, despre care M. Turda arată că activitatea lui în domeniul științei „nu împiedică cu nimic catalogarea lui ca antisemit și rasist” (64). În anul 1928, N. C. Paulescu publica lucrarea *Degenerarea rasei jidănești*.

Dintr-un raport de monitorizare al Institutului Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel” reiese că în anul 2022 Primăria Cluj-Napoca făcea publică o inițiativă prin care se viza acordarea numelui lui N. C. Paulescu unei străzi din oraș. În final, proiectul a fost împiedicat în urma mai multor luări de poziție (INSHR-EW, 2022, 15). Cu toate acestea, numele său continua să existe în memoria națională cu mult înaintea acestei inițiative. Institutul Național de Diabet, Nutriție și Boli Metabolice din București, o școală postliceală sanitară din Râmnicul Sărat și două străzi, una în București și cealaltă în Timișoara, poartă deja numele „Prof. Dr. N. Paulescu”.

Același raport de monitorizare mai arată că în 21 iulie 2021 Academia Română alături de Fundația Culturală „Bartoc” au organizat un eveniment comemorativ

la împlinirea a 100 de ani de la descoperirea insulinei. Centrul de greutate al manifestării a fost „Dezvelirea basoreliefului Acad. Nicolae Paulescu”. La două zile după eveniment, titlul unui articol dintr-un ziar on-line informa publicul: „Marele savant Nicolae Paulescu, românul care salvează zilnic de la moarte 10% din populația Globului, omagiat la Academia Română la 100 de ani de la descoperirea insulinei. Manifestare impresionantă, dezvelire de basorelief, colecție și medalii aniversare” (Anghel, 2021). Participarea la eveniment a secretarului de stat în Ministerul Culturii, Irina Cajal, a determinat un grup de intelectuali să reacționeze în presă cerând demisia acesteia. Multe semne de uimire a produs și participarea la eveniment a domnului Aurel Vainer, președinte onorific al Federației Comunităților Evreiești din România. Despre cei doi participanți la eveniment, președintele Academiei Române, Ioan Aurel Pop, a spus că au avut cuvinte „extraordinar de elogioase”. Tot președintele Academiei Române oferă publicului larg motivul manifestării: „Mi se pare o acțiune decentă față de descoperirea științifică epocală pe care a făcut-o un român acum o sută de ani, el are întâietate, chiar dacă datele Nobel au consemnat alți doi oameni de știință” (INSHR-EW, 2022, 19).

Lucrarea lui Marius Turda nu pare a fi la prima vedere o lucrare de memorie culturală, ci o istorie a modului în care ideile despre rasă și ameliorarea ei au influențat și modelat societatea românească și au determinat dezbaterile despre specificul național între anii 1880 și 1950. Prin cele câteva exemple discutate mai sus se poate observa cum cel puțin o parte din figurile fondatoare ale acestor idei continuă să dăinuie în memoria națională. Ele dăinuie fără latura activității lor rasiste, antisemite sau antirome, sub forma unor figuri fondatoare ale neamului, dată de activitatea lor de cercetare academică. Bineînțeles că fiecare figură poate fi privită critic și ierarhizată din perspectiva măsurii în care activitatea sa în domeniul medical s-a împletit cu cea din domeniul antropologiei, dând naștere gândirii și, în final, acțiunii biopolitice. Explicația pentru care aceste figuri stăruie încă în canonul memoriei naționale românești este dată chiar de autorul lucrării analizate: „Eugeniști români importanți, între care Iuliu Moldovan, Aurel Voina, Grigore I. Odobescu, Gheorghe Marinescu, Gheorghe Banu, Liviu Stan, Iordache Făcăoaru și Sabin Manuilă, au așezat familia țărănească românească în centrul transformării eugenice și biopolitice a țării. Familia țărănească românească era sinonimă cu neamul românesc” (16).

Preconcepției istoriografice că circulația ideilor rasismului științific a fost una redusă în perioada interbelică i-a fost tributară și Comisia Internațională pentru Studiul Holocaustului din România care a elaborat în 2004 *Raportul Final*. În întreg raportul cuvântul „eugenie” apare doar de trei ori. Excluderea, prin minimizare, a contribuției ideilor eugenice și biopolitice la formarea și întărirea naționalismului românesc a condus la lipsa de înțelegere în profunzime a deciziilor luate de statul român față de evrei și de romi la începutul anilor 1940. De-a lungul timpului, această lipsă de înțelegere a modelat și conștiința colectivă a memoriei persecuției evreilor și a romilor. În timp ce memoria Holocaustului evreilor a fost subscrisă clar unei politici de stat rasiste, istoriografia privitoare la romi îi prezenta

pe aceștia ca victime de mâna a doua, fiind prezentați ca persecutați pe criterii sociale, cel mult etnice în sens cultural: „Selecția și deportarea i-a avut în vedere doar pe acei romi care duceau un mod de viață <țigănesc>” (Comisia Internațională pentru Studiul Holocaustului din România, 2004, 231).

Romii deportați în Transnistria fuseseră etichetați prin politica de stat ca „nefolositori societății” sau ca oameni „care nu își pot justifica existența”. Până în prezent nu era clar de ce au fost deportați doar 25.000 de romi în lagărele din Transnistria din totalul de aproximativ 230.000 câți trăiau în România la acea vreme? Capitolul „Romi și români de sânge”, care este o extensie a articolului coautorat alături de M. Turda în 2021, „Roma and the Question of Ethnic Origin in Romania during the Holocaust”, arată cum ambele categorii de romi care au fost deportate, toți romii nomazi și toți acei romi care aveau cazier judiciar sau „nu își puteau justifica existența” constituiau în fapt categorii eugenice. Corpul considerat „bun” al romilor, care se recunoșteau ca „români”, putea fi păstrat și amestecat cu restul corpului biologic național, iar toți cei considerați „disgenici” sau „indezirabili” aveau să fie deportați în Transnistria. Toți cei care aveau să supraviețuiască Transnistriei aveau să poarte stigmatul de fi fost considerați „nefolositori societății” și de a-l transmite urmașilor lor.

Lucrarea lui M. Turda ne invită să privim analitic cauzele interne care au dus la Holocaust. De asemenea, arată cum concepția unei societăți eugenice nu a murit odată cu Holocaustul, ci a continuat în timpul comunismului prin politica pronatalistă, pusă în practică sub forma unei „eugenii nerasiste”. Este o lucrare care contribuie nu doar la cunoașterea unor personalități culturale din perioada interbelică care au avut idei și propuneri eugenice, ci și la justiția socială, la reconcilierea cu trecutul istoric. Nu o reconciliere prin care închidem ochii și spunem „a fost”, fără să înțelegem cum s-au putut întâmpla acele fapte abominabile, ci una care, în lumina faptului că am înțeles, ne îndeamnă să privim cu atenție și critic prezentul.

Referințe

- Anghel, A. (2021). Marele savant Nicolae Paulescu, românul care salvează zilnic de la moarte 10% din populația Globului, omagiat la Academia Română la 100 de ani de la descoperirea insulinei. Manifestare impresionantă, dezvelire de basorelief, colecție și medalii aniversare, *Activenews.ro*, Iulie 23. Disponibil la <https://www.activenews.ro/stiri/Marele-savant-Nicolae-Paulescu-romanul-care-salveaza-zilnic-de-la-moarte-10-din-populatia-Globului-omagiat-la-Academia-Romana-la-100-de-ani-de-la-descoperirea-insulinei.-Manifestare-impresionanta-dezvelire-de-basorelief.-colectie-si-medalii-aniversare-168168>.
- Bucur, M. (2002). Eugenics and modernization in interwar Romania, *Pitt Series in Russian and East European Studies*, University of Pittsburgh Press.
- Comisia Internațională pentru Studiul Holocaustului în România (2004). *Raport final*. Președintele comisiei: Elie Wiesel; ed. Tuvia Friling, Radu Ioanid, Mihail E. Ionescu, Iași: Polirom.

- Dumitrașcu, I. (2023). Preotul profesor de drept bisericesc Liviu Stan a fost comemorat în Capitală, *Agenția de știri Basilica.ro*, Septembrie 21. Disponibil la <https://basilica.ro/preotul-profesor-de-drept-bisericesc-liviu-stan-a-fost-comemorat-in-capitala/>.
- Glasul Aradului (2013). Istoricul Școlii Generale „Sabin Manuilă” din Sâmbăteni, *Glasul Aradului*, August 21. Disponibil la www.glsa.ro/istoricul-scolii-generale-sabin-manuila-din-sambateni/.
- INSHR-EW (2022). *Raport de monitorizare. Mai 2021-Aprilie 2022*. Disponibil la <http://www.inshr-ew.ro/wp-content/uploads/2020/05/Raport-monitorizare-2022.pdf>.
- Moldovan, I. (1926). *Biopolitica*, Institutul de Igienă și Igienă Socială din Cluj și Subsecția Eugenică și Biopolitică a „ASTREI”.